

**Guia de bones pràctiques
per a periodistes**

**Qui té dret a explicar
la teva història?**

**Noves narratives
sobre joves migrants**

[quepo]

Índex

01. Introducció i context	03
02. Decàleg de recomanacions	04
03. Glossari	08
04. Fonts i recursos	10

01. Introducció i context

Per què cal llegir aquesta guia?

En un context marcat per l'auge dels discursos d'odi i de polarització ideològica, els mitjans de comunicació i els periodistes són corresponsables de les narratives hegemòniques sobre la joventut migrant. Durant les darreres dècades, molts professionals de la comunicació han construït d'una imatge criminalitzadora i simplificada d'un col·lectiu molt divers.

A partir del documental participatiu 'QUI SOC' produït per Quepo que reflexiona sobre el tractament informatiu de la joventut migrant a través de la mirada de tres joves que van arribar a Catalunya sols, aquesta guia pretén ser una eina útil per a mitjans de comunicació i periodistes. Un decàleg de recomanacions per elaborar continguts sobre la joventut migrant a Catalunya. Aquest manual de bones pràctiques s'ha elaborat a partir de l'experiència de l'equip de professionals de Quepo i de tres anàlisis publicades en els darrers anys; l'Estudi sobre la tipologia i tractament informatiu que rep la joventut migrada sense referents familiars en els mitjans de comunicació i les xarxes socials del Col·legi de Periodistes i Fundació Barça (2021), l'informe *El Tratamiento informativo de la juventud extutelada*, elaborat per la Federación de Entidades con Proyectos y Pisos Asistidos (FEPA) i la *Guía didáctica para el correcto tratamiento de las migraciones del Colegio Profesional de Periodistas de Aragón*.

02. Decàleg de recomanacions

01

Informa't sobre la realitat de les migracions per poder parlar-ne de forma rigurosa i justa

Els mitjans de comunicació juguen un paper decisiu en la representació de la joventut migrant a la societat. Per a garantir una cobertura informativa rigorosa i justa, és essencial aprofundir en la complexitat del fenomen migratori. Això implica conèixer i entendre el context històric, social i legal que envolta les migracions, així com mantenir-se constantment actualitzada.

La migració no és només un desplaçament de persones; és un fenomen humà amb molts matisos, arrelat a causes econòmiques, polítiques i culturals que sovint estan interconnectades. Entendre aquestes realitats permet abordar la informació amb empatia, respecte i coneixement, construint narratives que reflecteixin la diversitat cultural com una oportunitat i no com una amenaça.

Per això, cal que els professionals del periodisme estiguin documentats per abordar aquests continguts amb precisió. Fer-ho combat falses creences i alhora enriqueix les narratives periodístiques amb un enfocament basat en els drets humans i la diversitat.

02

Posa el focus en les històries humanes, complexes i valuoses que canvien el relat sobre la migració

El periodisme, com eina de transformació social, pot contribuir a aquest canvi de mirada a través de la creació de noves narratives al voltant de la joventut migrant. Per combatre els discursos d'odi, és essencial visibilitzar històries personals que reflecteixin la resiliència, superació i inspiració. Aquests relats contribueixen a desmuntar els prejudicis generats per les *fake news* i relats alarmistes.

El primer pas per construir un relat just sobre la migració és explicar tot el cicle: des de les raons que empenyen una persona a deixar el seu país, fins al que viu un cop arriba al país de destinació. Reduir el relat al trànsit desvirtua la realitat del procés migratori i alimenta la divisió entre “ells” i “nosaltres”.

A banda, posar el focus en històries de vida inspiradores de la joventut migrant és clau per connectar amb les audiències i construir narratives més humanes i transformadores. Aquests continguts no han de limitar-se a èxits personals o professionals, si no que poden destacar aspectes culturals, socials o curiositats que mostrin la diversitat i la riquesa d'experiències de la joventut migrant. Els mitjans de comunicació tenen l'oportunitat d'acostar les audiències a realitats sovint desconegudes.

03

Les paraules importen: evita atribuir conductes negatives al conjunt de la joventut migrant

Molts mitjans relacionen aquest col·lectiu amb termes com “delinqüència”, “allau”, “invasió” o “inseguretat”. Aquesta cobertura mediàtica construeix una imatge problemàtica del col·lectiu que no representa la realitat. En aquest context, i més enllà del biaix ideològic dels mitjans, els periodistes tenen la responsabilitat de decidir l'enfocament, les fonts i les narratives de les seves notícies i cobertures.

Es pot parlar de persones en situació administrativa irregular, indocumentades o sense papers, però mai s'han d'utilitzar altres termes despectius. Les persones migrants creuen, traspassen o salten les tanques; però, relacionar aquests fets amb actes criminals implica un judici de valor injustificat. Una paraula que es fa servir molt és “ilegal”, com a sinònim de “persona en situació migratòria irregular”, convertint l'adjectiu que qualifica una acció en un substantiu. Les accions o la situació migratòria d'una persona no defineix a la persona. Una migració pot ser illegal; un migrant no.

L'ús dels acrònims, com MENA (menors estrangers no acompanyats), evoca un discurs assistencialista i criminalitzador i deshumanitza i simplifica la realitat de la infància i joventut migrant. Per això, és important que els acrònims no es facin servir de manera que contribueixin a estigmatitzar un col·lectiu de persones.

04

Tingues en compte la diversitat de realitats i parla'n de forma inclusiva i respectuosa

Els joves que han migrat són membres actius de la societat, per això, cal parlar d'aquestes persones a través de les seves històries de vida amb les quals l'audiència pugui identificar-se. Per canviar les narratives hegemòniques i construir representacions més humanitzades, els mitjans de comunicació tenen l'oportunitat de visibilitzar i dignificar les seves experiències de vida, combatent la discriminació i posant al centre els drets humans.

Les nenes i joves migrants pateixen una doble discriminació: per ser dones i per ser joves migrants. En conseqüència, no estan representades en les narratives sobre la joventut migrant. Els mitjans de comunicació tenen la responsabilitat de garantir un tractament inclusiu i visibilitzar les seves veus.

Tanmateix, cal que el tractament mediàtic sigui curós i amb termes inclusius i respectuosos. Les persones joves migrants, especialment els menors que ho fan sols, poden haver patit violències i traumes al llarg de les seves vides i, com qualsevol infant o adolescent, estan en una etapa de la vida de desenvolupament i major vulnerabilitat que les persones adultes.

05

Inclou la veu de la joventut migrant. Sense això el relat pot ser incomplet i esbiaixat

Una de les bases fonamentals del periodisme és assegurar que tota informació estigui contrastada a partir de fonts fiables i rigoroses. Per això, quan s'informa sobre migracions, és fonamental sempre incloure com a font inicial les veus de les persones que han migrat.

Molts mitjans, sovint, es limiten a comptar amb el relat dels organismes governamentals, cossos de seguretat o ONGs. Aquestes fonts, que poden ser complementàries, freqüentment són parcials i esbiaixades. Cap organisme o càrrec públic són fonts úniques acceptables, per això, cal anar més enllà. Visibilitzar als protagonistes és essencial per garantir un relat equilibrat i complet, que eviti reproduir biaixos i permeti entendre la realitat que viuen a la seva pell.

06

Acompanya les teves fonts amb cura i respecte, evitant reobrir ferides

Tan important és comptar amb les persones migrants com a font d'informació com respectar el seu dret a explicar o no la seva història. Molts mitjans de comunicació i periodistes centren els seus articles i entrevistes en obtenir detalls sobre el passat i de les seves trajectòries migratòries, sovint traumàtiques i plenes de ferides emocionals.

Sabem que, tot i els esforços d'alguns mitjans i periodistes, les condicions laborals de moltes redaccions són precàries i, per això, habitualment falta temps per garantir aquest acompanyament. Però, l'ètica periodística amb les persones en situació de vulnerabilitat, com són els joves migrants, ha de ser curosa. Els professionals de la comunicació han de ser conscients de l'impacte que les seves preguntes tenen en les persones entrevistades.

07

Protegeix el seu dret a la intimitat, dignitat i imatge

La joventut migrant té el dret, com tota la ciutadania, a veure protegida la seva intimitat, dignitat i imatge. Difondre dades de la vida privada dels joves, del seu passat o del seu lloc de naixement, per exemple, perpetua el tractament informatiu sensacionalista i estigmatitzador dels mitjans.

La manca de garanties d'aquest dret té conseqüències directes no només sobre els joves de forma individual, sinó sobre tot el col·lectiu, generant un marc que legitima polítiques restrictives i criminalitzadores. Per això, és fonamental que els periodistes reverteixin aquesta dinàmica generalitzada i garanteixin aquest dret, sense difondre cap informació que pugui perjudicar o afectar als seus drets i a la convivència amb la resta de la ciutadania.

08

Busca assessorament qualificat per garantir un relat just i rigurós

Per tal d'exercir el periodisme des de l'ètica professional, de vegades, és recomanable comptar amb l'assessorament de fonts qualificades. Sobretot quan volem informar de forma respectuosa i precisa sobre temàtiques complexes vinculades als joves migrants.

A les administracions públiques, entitats, universitats i organitzacions de drets humans, es pot contactar amb experts que proporcionen aquest assessorament. Contrastar la informació permet informar amb rigor, evitant errors i biaixos en la representació d'aquest col·lectiu. En definitiva, aquest assessorament qualificat en la cobertura mediàtica de la joventut migrant pot garantir la construcció de noves narratives, més justes i transformadores que combatin el discurs d'odi.

09

Tria imatges que combatin els estereotips i respectin les persones

Les imatges tenen un poder narratiu cabdal i són sovint el primer element que configura la percepció pública sobre una realitat social. La representació de les imatges pot reforçar estereotips o, per contra, oferir enfocaments més ajustats a realitats complexes. En el cas de la joventut migrant, l'ús de materials visuals és clau per transmetre un relat respectuós i ajustat a cada realitat.

Per això, en la representació de la joventut migrant, cal posar atenció en la manera en la qual es retrata: si una persona apareix en un lloc o un altre o en un rol o un altre, condicionarà la interpretació de la informació. D'altra banda, es recomana evitar l'ús d'imatges d'arxiu que reforcin visions negatives associades a episodis puntuals o situacions extremes de vulnerabilitat i cal tenir en compte que el consentiment informat és una condició indispensable per utilitzar materials visuals que mostrin persones reconeixibles. Quan això no sigui possible, s'ha d'optar per alternatives visuals que protegeixin la identitat de les persones retratades.

10

Forma't en periodisme amb mirada antiracista

Per poder garantir una cobertura informativa que respecti la dignitat i els drets de les persones migrants, es recomana formació específica sobre ètica i drets humans en el context migratori. A més a més, les redaccions haurien d'establir protocols clars per al tractament d'aquestes temàtiques, amb l'objectiu de garantir el benestar de les persones entrevistades per sobre de la informació que es publica.

En definitiva, el repte dels professionals de la comunicació i dels mitjans és, informar de manera que es respectin els drets i la dignitat de totes les persones, especialment d'aquelles que han viscut experiències traumàtiques i de màxima vulnerabilitat en els seus processos migratoris.

03. Glossari

Asil

És la protecció que un Estat garanteix a persones que han hagut de fugir del seu país d'origen per persecucions relacionades amb raça, religió, nacionalitat, orientació sexual, opinions polítiques o pertinença a un grup social. Es basa en el principi de non-refoulement, dret reconegut internacionalment, que impedeix el retorn a llocs on la seva vida o drets estiguin en perill, i garanteix seguretat i drets reconeguts internacionalment.

Antiracisme

Compromís actiu que busca garantir narratives periodístiques que desarticulen el racisme en totes les seves formes, promovent la justícia i assegurant una representació digna, inclusiva i respectuosa de totes les persones.

Discurs d'odi

Incitació i promoció de qualsevol forma de comunicació que instigui o justifiqui l'odi, la discriminació o la violència contra una persona o un col·lectiu a causa de la seva raça, origen, religió, orientació sexual, identitat de gènere o qualsevol altra característica. Aquest discurs deshumanitza, estigmatitza i margina a les persones afectades i perpetua desigualtats.

Diversitat

La riquesa de diferències culturals, personals i socials que conviuen en una societat, incloent aspectes com l'origen, la llengua, el gènere i les experiències vitals.

Estereotips

Creences o idees simplificades i generalitzades sobre un col·lectiu, que atribueixen de manera homogènia característiques, comportaments o valors a les persones que en formen part.

Frontera

Construcció social i política que obstaculitza el dret a la llibertat de circulació de les persones. Aquesta separació territorial, no només delimita espais, sinó que s'imposa com a mecanisme de control social que perpetua desigualtats globals i vulnera drets fonamentals com l'asil.

Joventut migrant

Persones joves que han deixat el seu lloc d'origen i es desplacen d'un lloc a un altre, ja sigui dins del seu país o cap a un altre, exercint el seu dret a la lliure mobilitat per buscar millors condicions de socials, materials i de vida.

Menor no acompanyat

Persones menors d'edat que viatgen sense cap referent adult. Aquestes criatures i joves requereixen d'una atenció especial, ja que les polítiques i pràctiques aplicades a persones adultes migrants no són adequades ni compatibles amb les necessitats específiques dels menors.

Migració

Desplaçament de persones dins d'un país o cap a un altre que es produeix per diverses raons. Com ara, persones refugiades, persones desplaçades, migrants econòmics entre altres.

Refugi

Forma de protecció internacional reconeguda a persones que fugen de conflictes o persecucions en el seu país d'origen. El dret internacional defineix la seva condició i garanteix els seus drets mitjançant mecanismes que assegurin la seva seguretat i dignitat.

03. Fonts i recursos

CORMENZANA, Sònia i PALOMÉS, Joan. *Estudi sobre la tipologia i tractament informatiu que rep la joventut migrada sense referents familiars en els mitjans de comunicació i les xarxes socials*. Col·legi de Periodistes i Fundació Barça (2021). Disponible a: <https://omeka.periodistes.cat/files/original/cac891fb5324ae814a997c804875b0e9.pdf>

El Tratamiento informativo de la juventud extutelada. Federación de Entidades con Proyectos y Pisos Asistidos (2021). Disponible a: https://www.fepa18.org/wp-content/uploads/2021/09/Recomendaciones-Medios_FEPA.pdf

Guia didáctica para el correcto tratamiento de las migraciones. Fundación Por Causa y La Mar de Gente (2022). Disponible a: <https://fape.es/wp-content/uploads/2022/01/Gu%C3%ADa-did%C3%A1ctica-migraciones.pdf>

Puentes de Comunicación Guía para la cobertura informativa sobre migraciones (2022). Disponible a https://puentesdecomunicacion.org/cobertura_2022/assets/guia/PdC_Dialogos%20Itinerantes_DIGITAL.pdf

Zareceansky Montserrat, P. A. (2022). *Qui soc* [Documental]. Quepo. Disponible a: <https://quepo.org/qui-soc/>

Guia de bones pràctiques per a periodistes

Disponible a www.quepo.org/qui-soc

Amb el suport

**Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura**

